Kulturni pregled

Monografija o Božidarju Jakcu

»Umetniška Matica« v Ljubljani je kot tretjo knjigo svojih monografij o sodobnih slovenskih umetnikih pravkar izdala najobsežnejšo in najrazkošnejšo izmed dosedanjih svojih knjig, monografijo o slikarju Božidarju Jakcu. Ta publikacija presega vse dosedanje slične knjige in le redkokatera slovenska knjiga (n. pr. Jakopičev zbornik) se lahko meri ž njo po okusni in elegantni opremi. Slikar Božidar Jakac je dobil monografijo, ki je lahko na njo ponosen, prav tako »Umetniška Matica«, ki je za njo zastavila poleg svoje pozornosti in skrbi tudi skoraj vsa svoja sredstva.

Knjiga je izšla v formatu in je natisnjena na finem krednem papirju. Obsega 20 strani uvoda, ki ga je spisal urednik te zbirke, umetnostni kritik dr. Karel Dobida in 82 celostranskih reprodukcij Jakčevih slik, risb in grafike vseh vrst. Tudi v besedilu je skoraj ni strani brez večje ali manjše ilustracije. Slike obsegajo pregled dosedanjega Jakčevega umetnostnega razvoja ter v večši in skrbni izbiri predstavljajo Jakca kot originalno in močno umetniško osebnost. Osvetljujejo njegovo delo z vseh strani: kažejo ga kot pokrajinarja, portretista, ilustratorja itd., razodevajo njegov talent v oblikovanju domačih in tujih motivov in v raznih tehnikah. Poleg domačih motivov utegnejo posebno zanimati njegove slike iz tujine (Afrika, Amerika), odlične pa so tudi njegove figuralne studije in značilni portreti. Vse reprodukcije so jasne in fine; pastel «Novo mesto» je reproduciran v barvah, ostale slike pa v tisku z vdolbino (klišeji Jugografike v Ljubljani). Uvod drja Dobide je prijetno spisana biografija Jakca in obenem studija o njegovem delu. Tako urejena in opremljena monografija o Jakcu predstavlja razveseljivo novost v naši umetnosti literaturi in postaja po sorazmerno nizki ceni (v knjigarnah Din 120) kras naših knjižnic.

Odkod psevdonim „Emil Leon"?

V nedavno izišlem I. Zvezku Tavčarjevih zbranih spisov, je izšlo gradivo, ki ga je Tavčar pri prvem izhajanju podpisal z imenom »Emil Leon«.

Ne spominjam se, da bi bilo kje v javnosti in družbi govora o tem, niti da bi se kje bralo, od kod to ime. Naj bo torej tu javno pojasnjeno.

Pred ne dolgim časom me sreča v Ljubljani Tavčarjev sošolec, njegove starosti, vse življenje njegov pristaš in prijatelj, upokojeni zavarovalni bančni uradnik g. Jakob Avšič. Vpraša me, če vem, od kod je vzel Tavčar svoje pisateljsko ime. Rekel sem, da ne vem. Nato mi pravi: »Jaz pa vem. Tega se dobro spominjam. Ko sem ga o priliki, kar je že dolgo tega, vprašal po tem imenu, mi je rekel: »Po Emilu Zolaju in Leonu Gambettiu. Tedaj po dveh znamenitih francoskih osebnostih, prvem kot pisatelju, drugem kot državniku in politiku, katera sta užívala v sedemdesetih letih minulega stoletja svetoven sloves, in za katera se je tedaj navduševala posebno visokošolska, prekucuško navdahnjena mladina. Takšen je bil pač tudi Tavčar.

Morda bi vedel o tem še kaj več povedati g. univ. prof. dr. Ivan Prijatelj ali kdo drugi.

Glede češkega prevoda Prešernovih pesmi, o čemer smo pisali ob smrti češkega prevajalca Prešernovih poezij Jos Peniška — nas opozarja naš prijatelj J. K. Strakaty, da Peniček ni bil edini, ki se je pečal s prevajanjem Prešerna v češčino. Res je, da je v knjigi izšel samo izbor Prešernovih pesmi v Penižkovem prevodu. Te knjige ni danes več niti na književnem trgu niti v antikvarjatu. Najbrže je bila naklada le majhna in je že davno pošla. Zato bi bila nova izdaja tem bolj potrebna. Poleg Peniška je Prešerna prevajal tudi dr. Jaromir Borecky. Njegovi prevodi so izšli v »Slovanskem pregledu«. (Letnik II. in III. 1900 in 1901.) J. Borecky je že mislil na skupno izdajo svojih prevodov, o čemer je poročal v »Slov. Narodu« z dne 11. maja 1922. J. K. Štrakaty v »Pismu iz Prage«, kjer pravi: »Češka antologija dr. Iv. Laha dobi sovrstnico v naši literaturi z »Antologijo iz slovenske poezije«. Izdeluje jo že nekaj let naš odlični pesnik dr. Jaromir Borecky. Na naše vprašanje je odgovoril, da izda najprej prevod vseh Prešernovih pesmi, izmed katerih ima prevesti še »Krst pri Savici«. Antologijo izda v dveh delih. Prvi bo obsegal pesnike pred Prešernom, drugi pesnike od Prešerna do najnovejše dobe. Delo je v glavnih obrisih že gotovo, treba je le še nekaj dopolnitev. Nekateri prevodi so bili že objavljeni od l. 1899. dalje v »Slovanskem pregledu« in v »Zvonu«. Sintetično izdanje izide v »Zborniku svetovne poezije«, ki ga izdaja češka akademija. Dr. Borecky bi rad izdanje prevodov pospešil, a ker je od prevrata dalje ravnatelj praške univerzitetne knjižnice, je s službenimi dolžnostmi tako zaposlen, da mu preostaja za literarno delo jako malo časa. Tak je bil torej položaj pred desetimi leti. — »Od tega časa, kar sem to pisal,« pravi J. K. Strakaty, »je minilo sicer že deset let, a prevod Boreckega še dozdaj ni izšel, dasi je prevajalec že nekaj let v penziji, tako da ima časa za delo dovolj. Mislim pa, da je pravi vzrok, da njegovi prevodi doslej niso izšli, v neugodnih finančnih razmerah češke akademije.« S tem je torej stvar pojasnjena. G. Strakaty pričakuje, da je v zapuščini Jos. Peniška še kaj prevodov iz jugoslovanskih literatur osemdesetih in devetdesetih let, a prevodov iz Prešerna najbrže ne bo. To bi bilo sedaj tudi odveč, ker poznamo dr. Boreckega kot sijajnega prevajalca in stihotvorca iz šole Vrchlickega. Ako je torej dr. Borecky s Prešernom — razven »Krsta« — gotov, si moremo k temu le čestitati in bomo dobili tudi v češčini prevod, ki bo vreden Korševega. Ako so izdajo ovirale finančne razmere, je to le dokaz, da naša antologija v češčini ni našla tako plemenitega mecena, kakor ga je našla češka antologija pri nas v osebi g. konzula Otokarja Beneša, ki je s svojim darom omogočil izdajo. Zato pa tudi zaman čakamo drugi del te antologije tudi pri nas. Brez takih inicijativ se pogosto taka reč zavleče za cela desetletja, zato nas bo veselilo, če bo g. dr. Borecky čim prej videl svoje prevode iz Prešerna in slovenskega pesništva natisnjene. Obe antologiji, posebno pa celotna češka izdaja Prešerna, bosta pač nudili najboljši pogled v naše kulturne vrednote. (L)

»Vidik« je zanimiva, dobro urejevana publicistična revija, ki jo izdaja pisatelj K. Mesarić v Zagrebu. V septemberskem zvezku priobčuje med drugim filozofsko izpoved Zdenka Vernića »Vjerujem u uskrsunće duha«, po Heinrichu Mannu je posnet človek »Jedinstvo Evrope«, Branko Teodosić piše o duhovnem prerodu šole, dr. Buchwald pa o idejah Popperja-Lyndensa. Nadaljnji članki so: »Karitativnost američkih bogataša«, »Španjolski seljaci i radnici«, »Romantici na električnom stolcu«, Tomašićev nekrolog Zori Ivakiću, informacije o obeh bratih Mann i. dr. Aktualen in vsebinsko bogat zvezek je zaključen z mnogimi glosami. »Vidik« se naroča v Zagrebu, Klaićeva 27/II. Želeti bi bilo, da bi se v naših trafikah in knjigarnah prodajale take revije namesto nemškega magacinskega šunda, ki bi ga prav lahko pogrešali.

Narodno gledališče v Skoplju je stopilo v novo sezono dne 1. t. m. z uspelo premiero »Balkanske carice«, ki jo je spisal Nikola Petrović-Njegoš. Program obsega med drugim Nušićevega »Mistra Dolarja«, Begovićevo »Gospo Walewsko«, Vojnovićevo »Dubrovačko trilogijo« in »Gospo s solnčnico«, Vesnićevo »Hišo garde Jovana«. Dimitrijevićevo »Sestro kapetana Lake«, Živojinovićevo dramo »Čovek snuje«, Bogovićevega »Matijo Gubca« in Sterije-Popovića »Skender-bega«. Med ostalimi deli obeta »Zločin in kazen« in »Ano Karenino«, dalje Schillerjeve »Razbojnike«, Brucknerjevo »Elizabeto Angleško«, Balzacovega »Mercadeta«, Shakespearjevega »Riharda III.« in dr.

O albanski književnosti je objavil berlinski časopis »Die Literatur« zanimive podatke, tako n. pr., da v Albaniji prodajo 60.000 knjig na leto. Izvirna književnost je neznatna; za njo skrbe pretežno učitelji. Vlada je razpisala visoko književno nagrado (okrog 150.000 Din), ki pa je doslej še niso mogli nikomur podeliti, ker ni dobiti domačih pisateljev. Prevodna literatura najboljši cvete; prevajajo pa po veliki večini iz italijanskega jezika.

Razstava sovjetsko-ruske mladinske knjige v Ameriki. V Kaliforniji, Chicagu in New-Yorku je bila v zadnjih tednih prirejena razstava sovjesko-ruske knjige. Ker je znano, da je te vrste literatura dosegla v današnji Rusiji izredno višino, je umljivo, da so navedene razstave imele lep uspeh. Ameriški listi so objektivno pisali o svojevrstnosti in tehnični dovršenosti ruske mladinske knjige.

Slovanski Jadran. Pod naslovom »L' Adriatique Slave« je prof. Raymond Varnier v Dijonu izdal v posebni knjigi članke, ki jih je lani in letos objavil v znani pariški reviji »Le monde slave« in v katerih se bavi z arheološkimi, etnografskimi in kulturnimi problemi Jadrana. Prof. Varnier se v tej svoji knjigi, v kateri prinaša mnogo dragocenega dokaznega gradiva, odločno zavzema za slovanski značaj Adrije.

Na sport se ne smejo pisati satire. V Budimpešti je sodišče prepovedalo predvajanje komedije »Šampijon sveta«, ki jo je spisal Elemer Boross in ki so jo lani igrali ob velikem, hrupnem zanimanju občinstva. Pisatelj sam označuje svoje delo »antisportsko komedijo« ter v nji ostro, brezobzirno graja navdušenje sodobne mladine za sport. Na številne proteste sportnih klubov je zdaj sodišče prepovedalo nadaljno predvajanje »Šampijona sveta.«

Interview z onostranstvom. Francoski spiritistični pisatelj Charles Dorineau je pred kratkim objavil dve noveli in obširen interview o sodobnih političnih vprašanjih, ki mu jih je Puškin na spiritistični seji diktiral iz onostranstva. Dorineau je podoben diktat nekoč prejel že tudi od Dickensa. — O teh nenavadnih »Puškinovih« novelah pravijo poročila, da so napisane s precej diletantskimi sredstvi in da skuša Dorineau vzbuditi rusko, puškinovsko občutje samo s tistim ruskim bediščem, ki je postalo skoraj mednarodno — kakor kvas, ščí, trojka, ikona itd.

Amerika Shakespeareu. V Washingtonu so začeli graditi novo gledališče, ki bo posvečeno Shakespeareu. Gledališče bo obenem knjižnica in muzej; tu bo zbrano vse, kar lahko pokaže Amerika v zvezi z imenom slavnega avtorja »Hamleta«.

Po kmečkem prazniku na Bledu

Veliki kmečki praznik na Bledu dne 8. septembra t. l. je nadvse sijajno uspel in pokazal na manifestanten način narodno slogo in edinstvo. Saj so se ga udeležili v ogromnem številu vsi sloji ne samo iz dravske banovine, temveč tudi iz drugih banovin. Prireditvenemu odboru je zato dolžnost, da se vsem, ki so pri tej veličastni prireditvi sodelovali, najprisrčnejše zahvali za njihov trud in požrtvovalnost. Posebno se zahvaljuje vsem udeležencem v povorki narodnih noš, jezdecem in skupinam, ki so največ pripomogli k slikovitosti in slavnostnemu razpoloženju na blejskem prazniku. Nadalje se zahvaljuje vsem gg. ministrom, senatorjem in narodnim poslancem, gospodu banu, g. župniku Barletu in vsem slavnostnim govornikom, osobito onim iz drugih banovin za njihovo udeležbo in bodrilne govore. Sploh vsem udeležencem najlepša hvala in na svidenje drugo leto! — Odbor.

Postani in ostani član Vodnikove družbe!

O prleških pogačah, gibanicah in krapcih

Na prleških »gostüvanjih«, primicijah, bratvah in drugih praznikih, ki so posejani v vsakdanje življenje našega kmeta kakor rozine po »bidru«, so poleg pečenega »gujdeka« in praženih »picetov« največja in prav domača poslastica znamenite prleške pogače. Jedel sem pogače tudi drugod na Slovenskem, pa zdi se mi, da so dobre povsod, najboljše pa le v vzhodnih Slovenskih goricah in še posebej na dravskem polju. Morda je to neoporečeno dejstvo v tesni zvezi s tem, da uspeva na tem plodnem polju najbolj pšenica in da je na jesen dišeče »hajdine« toliko, da prihajajo številni kranjski čebelarji s svojimi muhami tjakaj na pašo. Pšenična ali hajdinska moka pa sta tako rekoč osnovni sirovini pogače, rahli, prhki in tenki omot še okusnejše vsebine.

Pogače (ne pogača) — to je splošna označba te izrazito kmetske jedi, ki se nikjer tako dobro ne spečejo, kakor v običajni zeleni kmetski krušni peči. Delimo pa pogače na več vrst, ki se razlikujejo med seboj po svojih sestavinah, po načinu priprave in peke itd. Razlikovanje teh raznih vrst zahteva skoro poseben študij — kdor bi se hotel o tem prav temeljito poučiti, ta bi se moral obrniti do starejših in zastavnih kmetskih gospodinj, ki še poznajo vse dificilne podrobnosti te brezdvomno starinske in izrazito slovanske kuhe. Saj še slovijo nekatere po tem, da so n. pr. hajdinski krapi iz njihovih rok in njihove peči najokusnejši in najbolj prhki.

Najbolj navadne pogače so »Štrukli«. Tenko testo iz pšenične moke posipajo z zdrobljenim sirom ter pomažejo tega z »vrhnjem«, kakor pravijo smetani. To plast polijejo še z vročo mastjo ali maslom, vse skupaj pa zavijejo v okrogle lončene sklede. Kajpada, treba »štrukelj« še po vrhu pomazati z vrhnjem. Kadar se stvori na njem rjava skorja, je štrukelj pečen in najboljši še vroč iz peči.

Iz pšenične moke so tudi pokriti krapci. Dobro raztenjeno testo — in teniti ga pravilno ni lahka stvar — se položi v lopar, kolobar testa, ki sega precej daleč, se v smeri polumerov razreže, no, in potem se vrstijo plasti zdrobljenega sira, vrhnja, pa tudi drobtin v maslu ali celo grozdja in rozin, ki jih vsako pokrijemo z delom kotenega kolobarja, ko tega zmanjka, so pokriti krajci dovršeni in treba jih je še samo pomazati z raztopljenim maslom — potem pa z njimi na dobro pometeno ognjišče! Ti krapi zahtevajo največ truda in spretnosti, so pa tudi najfinejši in med vsemi pogačami nekako najbolj gosposki. Zato pa ne smejo manjkati na nobeni dobro obloženi mizi. Neki znalci pogač pa dajejo prednost hajdinskim krapcem, ki se pripravljajo na sličen način iz poparjene hajdinske moke tudi na loparju, samo da je tu samo za list testa in ena plast nadeva. Najbolj okusen je pri vseh krapih rob, ki je najbolj prepečen in samo »praščí« med zobmi. Če pa polaga gospodinja plasti hajdinskega testa v okroglo skledo in jih pokriva z nadevom, hoče počastiti s hajdinskimi pogačami. Namesto pšeničnega ali hajdinskega testa vzame včasi tudi krompirjevo testo, to se pravi, da primesi običajnemu testu nekaj krompirja — to so potem krompirjevi krapci.

Pri vseh teh pogačah mora biti testo primerno tenko. Drugače je pri kvasenicah, ki jih pečejo navadno hkratu s kruhom, potem ob košnji, žetvi, mletvi itd., saj so tudi bolj »sitostne« in dobre tudi mrzle. Testu pridenejo kvasa, dostikrat domačega, pustijo ga, da vzide, potem pa ga potrosijo raztenjenega s sirom, zmletimi orehi, nastruganim jabolkom, celo z nastruganimi tikvami, z repo itd. Tu se odpira iznajdljivosti gospodinje obširno polje. Kvasenice se peko v skledi ali na ognjišču ter imajo v slednjem slučaju okusen rob. Tudi uvodoma opisani štruklji se lahko pripravijo na kvasu ter so potem že sličnі povitičam, katerim so podobne bolj redke zeljeve in ocvirkove pogače. Zanimivo je pri vseh pogačah in krapih, da jih običajno v kmetskih kuhinjah ne sladijo, kar velja tudi za medene, orehove in makove povitice, za tako zvane prhkice iz maslenega testa, ter za običajni »bider«, ki mu na Kranjskem pravijo šarkelj. To dejstvo priča, da so pekli pogače, povitice, prhkice in bidre že takrat, ko še niso poznali sladkorja. Če ti torej dandanes »praščijo« hajdinski krapci med zobmi, se moraš spomniti, da ješ častitljivo starino iz davnih dni.

Da pa častijo naši ljudje »vsefele« pogače najbolj, vidimo pri vsaki domači pojedini, saj prihajajo pogače šele na koncu na mizo ali pa označujejo, da je en »tal« pojedine končan in da se pričenja drugi, četudi si takrat že tako poln vseh dobrot, da jedva dihaš, vendar se lotiš z veseljem vsaj enega zagvozdi podobnega »falačka«, saj ko pride cesar, se mu mora vse izogniti. Tudi na raznih ljudskih veselicah je proti večeru največji »drmek« tam, kjer prodajajo še vroče gibanice ali hajdinske krapce.

Na koncu se moramo še spomniti tistih, ki nam znajo pogače tak nezarensko dobro pripraviti. In to so naše kmetske gospodinje. Tako delo ni šala, ker zahteva mnogo znanja in spretnosti, pa tudi potrpežljivosti. Pogač ne moreš stresti z rokava. Dolgo je treba za nje kuriti v krušni peči, zelo dosti zgori drv, preden je ognjišče dovolj gorko — za to pa so gospodinje ko prinašajo pogače na mizo, tako razžarjene, tak živordeče v obraz kakor cvetoči mak na Murskem polju. — Ob teh vrsticah o naših prleških pogačah ni čudež, da se me je polotiva živa želja po njih. Že vidim, da se bom moral sam, če ne bo drugače, povabiti kam na Kranje ali na Cven, »ge za fajn dekline pa pogače ven. «

Bt.

Med pod spalnico

V Wülfrathu na Nemškem so že več let slišali od časa do časa čudno šumenje pod podom v spalnici neke stare dame. Ker je postajalo to šumenje čedalje močnejše, so tla dvignili in so ugotovili, da si je okrog 40.000 čebel skozi zidovje odprlo pot pod spalnico stare dame in si uredilo tu svoj dom. Našli so poldrug meter dolgo satovje in v njem kakšnih 50 funtov medu. Pridne čebele so polovili in jih spravili v udobnejši panj.

Strašilo za vrabce

V kitajski provinci Honan izdelujejo zasilno naredbo, ki bo nalagala vsem dekletom, ki se ne omože do določene dobe, obveznost vzeti za moža tistega moškega, ki ga ji bo v ta namen nakazala oblast. K temu ukrepu je prisililo oblasti dejstvo, da ostajajo dekleta v zadnjih letih neomožena, kar se čuti tudi v številnem nazadovanju prebivalstva.

Posebnost Eifflovega stolpa

Večina ljudi, tudi takšnih, ki živijo stalno v Parizu, meni, da je Eifflov stolp vedno 300 m visok. To naziranje je zmotno. V poletni vročini se stolp avtomatično podaljša za približno 50 cm. V trdi zimi se železje zopet skrči, tako da stolp meri približno pol m manj kakor 300 m. Samo spomladi in v jeseni meri Eifflov stolp natančno toliko, kolikor mislijo, da je njegova normalna višina — 300 m.

GRUNT

Janko Kač:

»Ne, sam si je zmislil«, je odgovoril Tonče.

»Sem si kar mislila...«, je vzdihnila Nežika, da jo je Tonče začudeno vprašal, kam merijo te besede.

»Ti že drugič povem, ko bo še bolj potrjena moja misel«, je odgovorila Nežika, se mu zahvalila za dar in voščilo ter odhitela domov.

Tonček je nekaj časa premišljal te zagonetne besede, potem pa prepustil vse Nežiki, češ, ona mu bo že pojasnila, kadar bo čas.

Doma je Nežiko sprejela mati, ki je videla skozi okno njen sestanek s Tončem, s kmetskim naukom:

»Pusti vendar Tonča, ki nima ničesar, razen nekaj grošev, ki mu jih morda podari oče Tona. Janeza se drži, ki bo imel grunt. Veš: prvo je gruntič, potem šele fantič.«

Nežika je bila že vsa leta vajena takih naukov, toda tisti večer ji niso šli iz spomina, čeprav je zakopala verižico na dno svoje skrinje. Ko je zaspala, so se priklatile nanjo čudne sanje:

Poročno obleko je imela na sebi, ta pa ni bila bela. Okrog vratu je imela obešeno črno žimnato verižico. Srček z njenim belim N-om pa je držal trdno v roki Janez. Nežika ga je prosila s solzami:

»Pusti me!«

Janez jo je pa gledal z vročičnimi očmi in še krepkeje stisnil srček:

»Moja je uzda in vse, kar se je drži.«

»Kaj bo pa Tonče rekel, za božjo voljo«, je kriknila Nežka. »Njega se boj!«

»On je že preskrbljen«, je rekel s čudno mrzlim glasom Janez ter potegnil za verižico, da se je Nežika opotekla za njim.

»Ne, ne...!« je kriknila na glas in se zbudila.

Iz kota se je oglasila mlajša sestrica: »Strah me je...«

»Moliva!« je rekla Nežika in se poglobila v molitev za srečo in zdravje izvoljenega ženina. Z molitvijo je legel prijeten spanec na ajene trudne možgane...

Dolga je bila zima na 1912. leto in poleti je predla trda za steljo. Zato je rekel Tona sinoma:

»Vzemita résnici*) in ju sklepljita. Jutri pojdemo v resje v Dolgi graben.«

Drugo jutro sta kosila Tonče in Janez visoko v rebri, kjer je bilo gosto staro resje med redkimi brezami. Tonče je kosil zgoraj in kmalu zavil za obronek, dočim se je držal Janez bolj nizko proti veliki bukvi. Rskali sta kosi po trdem resju, da so se tresla kosišča in škripala v kljukah.

Solnce je pripekalo tako hudo v reber, da je prišel Tonče ves poten k veliki bukvi, koder je baš tedaj kosil Janez. Segel je v cekar, vzel iz njega zelenko, jo nagnil hlastno in pil tolkec.

Sredi požirka pa mu je zastala pijača v grlu, ker je obviselo njegovo oko na čudni sliki: V gladko bukovo skorjo je bilo urezanih dvoje velikih src, prebodenih s puščico. V levem srcu je bil vrezan J, v desnem N, pod obe pa letnica 1917.

»Kaj pa tole pomeni«, je zateglo vprašal Tonče. Ko je prišel Janez bliže, je pogledal srepo svojega polbrata in rekel trdo:

»Ko izpolnim leta 1917. štiri in dvajseto leto, se oženim z Nežiko.«

Tonče se je zasmejal:

»Na kaj se boš pa oženil?«

»Na svoj grunt. Mati so že pregovorili očeta, da mi ga izročijo«, je uporno pripovedoval Janez.

»Vse lepo. Pa ste Nežiko že kaj vprašali?« se je šalil dalje Tonče s svojim slabotnim bratom.

»Starši so za to, ona jih bo pa ubogala«, je trdovratno odgovarjal Janez.

»Kaj pa jaz? Čigava pa je Nežika«, je tedaj zrasel Tonče in stopil korak proti polbratu: »Moja je in jaz jo vzamem!«

»Tii?« je zaničljivo zategnil Janez. »Na kaj jo boš pa vzel. Hlapci pri nas ne jemljejo gruntarskih hčer.«

V trenutku, ko je dvignil Točne roko, da bi prijel Janeza za ramo, je zagledal nekaj svetlega v njegovi desnici.

»Noož!« je kriknil Tonče in mu ga z naglim udarcem izbil iz roke.

Janez se je opotekel, Tonče pa je pobral nožič, prijel z dvema prstoma klino in jo zlomil kakor tresko.

Janez se je opotekel, Tonče pa je pobral nožič, prijel z dvema prstoma klino in jo zlomil kakor tresko.

»Vidiš, Janez, tudi tebe bi lahko takole, pa se mi smiliš. Vem, da te je zapeljala ljubezen. Drugo si izberi! Manjka se za dediča Kolenčevine lepih in bogatih deklet. Roko mi daj, pa pozabiva.« Iztegnil je desnico proti Janezu, ki je tudi obotavljaje približal svojo desnico. Ko je pa dvignil oči in videl toliko dobrote v Tončevih očeh, se je bridko razjokal.

»Ne jokaj, moj mali«, ga je tolažil Tonče kakor oče sinka.

»Odpusti Tonče, pamet me je zapustila«, je zaprosil Janez.

»Saj vem, zato pa pozabiva.«

Tona, ki je prišel kmalu nato z vozom, se je kar čudil, ko je videl, koliko sta nakosila in kako sta oba vedra in vesela.

Tisto leto bi ne bilo prineslo nič novega, da ni z listjem vred izzorila tudi Polona, ki so jo položili kraj Matija. Pri hiši je niso dosti pogrešali, pač pa je bilo Tonču tako hudo, kakor da mu je umrla rodna mati. Tončú je zapustila najdražjo zapuščino — Matijeve čebele.

XII. POGLAVJE

Pomlad 1913. leta je bila prav posebno zgodna. Že v Matijevem je odlezel sneg in so se naglo vrstila pomladanska dela. Žita so bila o Šentjurjevem že za dve pedi visoka, črešnje in hruške so že odcvitale, jablane pa so bile vse obložene z rožnatim cvetjem.

Po prvi maši je stopil pred občinsko hišo občinski sluga Zmetov Tenč, nataknil na konec nosa ščipalnik, pogledal izpod njega, se odkašljal in važno pričel: »Razglas. Od okrajnega glavarstva se vam naznani, da so prišle za letnike 1890, 1891 in 1892 pozivnice za nabor, ki se bo vršil 3. maja v šmalski kasarni. Vojaški obvezanci morajo priti tja lepo omiti in trezni ob določeni uri. Kdor ne bi prišel na nabor, bo strogo kaznovan po vojnih postavah, kakor vojaški begun ali dezerter. Pozivnice se dobijo sedaj po maši v občinski pisarni.« Sledili so razglasi o davkih, premiranju živine, cepljenju koz in drugih važnih ukrepih oblastev.

Z mešanimi čuvstvi je poslušal Tonče razglas. Mikalo ga je v svet, toda še pomisliti ni smel, da bi se ločil od svoje Nežike. Nad njeno ljubeznijo ni kar nič dvomil. Toda leta so dolga in ženska se da pregovoriti, ko ostane sama brez svetovalca in tolažnika.

Naglo je minil teden. Že je bil pripravljen parizar ves v zelenju in cvetju, da popelje fante na nabor. Dekleta so žalostna trgala veje rožmarina, roženkravta in zadnje cvete zimskih nageljnov, rož ljubezni, jih povijale v šopke in jih rosile z vročimi solzami.

Vso noč so peli fantje na vasi tako lepo, da razen gluhih starcev in dojenčkov ni nihče spal. Od okna do okna je spremila pesem fante po šopke. Na ta večer pridržujeta še oče in mati sapo, da slišita sladke besede, pozen spomin davno minilih dni...

Komisija je bila to leto posebno izbirčna. Od desetih vaških fantov je potrdila le Tonča za tri leta h dragoncem. V trikot je zganil Tonče list in ga vtaknil za črn zajčjek*), ko so posedli pri Balantu na voz. Šele o mraku so pripeli na Grobljo:

Klobuk ima na glav
za njim pa listek bel...
Ta listek tako prav,
da cesar ga je vzel...

Pred Zadnikom so ustavili, da dostojno proslave ta dan, ki daje fantom pravico do prikupnine pri prvi sledeči podokni in pravico do vasovanja. Brž je završalo po vasi: Katerega so kaj potrdili? Čim so matere zvedele, da so le Kolenčevega Tonča, so se oddahnile in mirno zaspale. Le Nežika je sedela v temi na svoji postelji in brez misli gledala v zvezdnato nebo...

Kolenčev Janez tudi ni spal. Vest o Tončevi potrditvi ga je navdala z novim upom, ki je naglo razpihal pod pepelom tlečo žerjavico zatajene ljubezni v silen ogenj. Kar zadržalo ga ni več doma. Oblekel se je in stopil v pomladno noč polno sladke ljubezni.

Od Zadnika se je razlegal Tončev čisti glas, ko je zapel naprej:

Al me, al me boš kaj rado melo
ko bom, ko bom nosil suknjo belo...

Jakovčev Tona, ki se je prejšnjo jesen vrnil od vojakov, je vzel čez, vsi drugi so pritegnili s krepkimi basi, da so se tresle šipe v oknih...

*) kratka kosa za resje.

*) kastorček